

مقاله پژوهشی

بررسی رابطه ورزش رزمی کاراته و حرمت خود در دانش آموزان ناشنوا

علی غنائی*

آنچه در این اثر به رشته تحریر در می آید؛ حاصل مطالعه و پژوهش در قلمرو مؤلفه‌های «حرمت خود»، دفاع رزمی در قالب «کاراته»، «ناشنوایی» و تأثیر آنها بر یکدیگر می‌باشد. این پژوهش با دیدی تحولی، تلاشی تجربی به منظور دستیابی به راههای کاربردی آسیب شناختی در قلمرو کودکان استثنایی، بالاخص ناشنوایان می‌باشد. فرض بر این است که در صورت مشارکت دانش آموزان ناشنوا در فرایند آموزش کاراته، سطح «حرمت خود» آنها افزایش می‌یابد؛ لذا به منظور آزمون فرض مذکور از ۹۴ نفر دانش آموز ناشنوای پسر در مقطع راهنمایی، استفاده گردیده است. ابزار اصلی پژوهش، تست «حرمت خود» کوپر اسمیت بوده است و یافته‌ها حکایت از این دارند که از یک سو سطح حرمت خود گروه آزمایش، نسبت به قبل از فراگیری کاراته، تفاوت یافته است و از سوی دیگر سطح حرمت خود گروه آزمایش، نسبت به گروه گواه در پس آزمون، تفاوت معنی داری را نشان می‌دهد. لذا نتیجه می‌گیریم که آموزش و ورزش رزمی کاراته بر سطح حرمت خود دانش آموزان ناشنوا، تأثیر مثبت داشته است و موجبات افزایش حرمت خود ایشان را فراهم آورده است.

واژه‌های کلیدی: کاراته؛ حرمت خود؛ ناشنوایان.

* - کارشناس ارشد کودکان استثنایی - عضو هیأت علمی دانشگاه فردوسی مشهد

مقدمه

موضوع مورد بررسی در پژوهش حاضر، مربوط به بررسی تأثیر استفاده از فعالیتهای ورزشی بر خود ارزنده‌سازی دانش‌آموزان استثنائی (ناشنوایان) می‌باشند. به این منظور، رابطه ورزش رزمی کاراته و حرمت خود دانش‌آموزان ناشنوا، مورد بررسی قرار می‌گیرد. ابزار مقدماتی آن عبارت از بررسی تطبیقی «ورزش رزمی کاراته» با نظریه‌های روان‌شناختی بازی است. در نتیجه میدان مطالعه در سطح دستیابی به معیارهای کاربردی آسیب‌شناختی و تبیین ویژگیهای روانشناختی مؤلفه‌های مورد نظر، همچنین نوع تعامل این مؤلفه‌ها در قلمرو کودکان استثنائی، بالاخص ناشنوایان گسترده می‌باشد. در ادامه، پیشینه تحقیق در سه محور «حرمت خود»، «فعالیت‌های حرکتی» و مؤلفه «ناشنوائی» تبیین می‌گردد.

در واقع از زمانی که ویلیام جیمز^۱ کتاب اصول روان‌شناختی خود را منتشر کرد تا جدیدترین مطالعات تجربی امروز در باره حرمت خود، همه شواهد حاکی از این واقعیت هستند که حرمت خود تعیین‌کننده شکل‌های متعدّد رفتار آدمی است و با توجه به این نتایج، لازم است که در راه آشکار ساختن علت این نیاز مبرم، کوشش کافی مبذول گردد؛ که تحقیقات جدید در این باب به نظریه مهارکننده «وحشت»^۲ منجر گردیده است. این نظریه بر اساس تحقیقات ارنست بیکر^۳ (۱۹۷۳-۷۵) نضج گرفت و توانست به پرسشهای زیادی در رابطه با این که حرمت خود چیست؛ کنش‌وری آن کدام است و چگونه با جنبه‌های دیگر مفاهیم ارتباط دارد؛ پاسخ دهد.

بر اساس این نظریه، حرمت خود یکی از جنبه‌های مهم کلیت آدمی است که در دنیای فاعلی معنادار وی، از ارزشمندی زیادی برخوردار می‌باشد. افراد حرمت خود را به وسیله پایدار سازی مفهوم واقعیت، نگه می‌دارند و به وسیله درونی کردن ارزشها که توصیف‌کننده نقطه نظر آنها است؛ زندگی می‌کنند. این نظریه معتقد است؛ هر فرد آدمی نیاز فزاینده‌ای به حرمت خود دارد. زیرا حرمت خود، هسته مرکزی جنبه‌های روانشناختی آدمی است که او را از اضطراب محافظت و نسبت به آسیب‌پذیری و فنا پذیرش، آگاه می‌گرداند. نقش محوری حرمت خود، در محافظت فرد از اضطراب در تعامل‌های اولیه فرد با والدین و سایر عوامل اجتماعی شدن (نظیر مدرسه، دوستان و اجتماع) ریشه دارد (۱).

«رزنبرگ» معتقد است که بین اعتماد به نفس و حرمت خود، تفاوت وجود دارد. اعتماد به نفس یک حس عمومی است که از نظارت خود و محیط حاصل می‌شود و به خود اثربخشی (خود کارایی) نزدیک است (۲).

در خصوص فعالیت‌های حرکتی شایان ذکر است که ابتدایی‌ترین پاسخ‌های رفتاری کودک از نوع حرکتی یا عضلانی است. کودک با کمک این رفتارهای حرکتی به درک خود و دنیای اطراف خود نائل می‌شود و این تجارب حرکتی، زیر بنای آگاهی‌ها و یادگیری‌های او را فراهم می‌آورد. در دوران کودکی آمیختگی و پیوستگی فعالیت‌های حرکتی و ذهنی بسیار بالا است؛ همچنین می‌توان تا حدود زیادی ریشه رفتارهای ذهنی تکامل یافته را نیز در یادگیری‌های حرکتی جستجو کرد. فعالیت‌های ذهنی نمی‌توانند از توانایی‌های حرکتی پایه، جدا باشند. بنابراین مطالعه این حرکت‌ها و فراهم ساختن امکان پرورش و رشد آنها می‌تواند؛ توانایی‌های ذهنی را تقویت و یا در صورت لزوم ترمیم نماید (۳).

در جهت تبیین اهمیت مؤلفه مذکور قابل ذکر است که ظرفیت حرکتی کودک، همزمان با رشد یافتگی فیزیولوژیکی و همچنین بر اساس چگونگی تعامل با اطرافیان که به میدان تحول کودک نظم، جهت و انسجام می‌دهد؛ متحول می‌شود.

1 - Gams, W

2 - Terror-management theory

3 - Becker, Ernest

حرکت شرایطی را فراهم می‌سازد که بر اساس آن وی می‌تواند؛ به اکتشاف دنیای پیرامون خود بپردازد. در نظر گرفتن جنبه‌های حرکتی و تحلیل آنها برای درک تحول روانشناختی ضروری است (۴).

در این میان، مؤلفان فرانسوی زبان از جمله «پیاژه»^۱، بر اساس پژوهشهای گسترده ثابت کرده‌اند که تحول روانی - حرکتی و تحول ذهنی در تعامل با یکدیگر قرار دارند. همچنین بازی به عنوان فعالیت حرکتی، در تحول ذهنی کودک نقش حیاتی دارد و اثرات آن در زندگی و رفتار آدمی مشهود است (۵). همه پژوهش‌های حاضر، ارتباط بین تحول روانی حرکتی و تحول ذهنی را در کودکان اثبات کرده‌اند (۳).

اما در خصوص مؤلفه «ناشنوایی»، باید گفت که «نقص شنوایی»^۲ یک اصطلاح «ژنریک»^۳ است و نمایانگر آن عده از ناتوانایی‌های شنوایی است که ممکن است درجات شدت و ضعف آن بین خفیف تا عمیق متغییر باشد و شامل دو گروه ناشنوا و کم شنوا می‌باشد (۶). افراد ناشنوا از دو جهت در شرایط احساس خود کم بینی، واقع می‌شوند؛ اول به علت نقص شنوایی، دوم از جهت اختلال تحول زبان. لذا در برنامه‌های بلند مدت آموزشی و درمانی کودکان مذکور، حضور یک ردیف عوامل مؤثر جهت پیشگیری از بروز احساس خود کم بینی و در مقابل ایجاد احساس خود ارزنده‌سازی، جزء نیازهای اساسی است. به این ترتیب اهمیت بررسی موضوع مشخص می‌شود.

در یک چشم‌انداز کلی به موضوع مورد پژوهش، چنین مشخص می‌شود که ابعاد بررسی موضوع مورد مطالعه را می‌توان به صورت زیر تعیین کرد:

در مرحله نخست، دانش‌آموزان ناشنوایی که مورد آموزش کاراته قرار می‌گیرند (گروه آزمایش)؛ آیا سطح حرمت خود این گروه از دانش‌آموزان، بعد از آموزش مذکور نسبت به قبل از آموزش، از لحاظ آماری تفاوت دارد؟ آیا سطح حرمت خود دانش‌آموزان ناشنوایی که تحت تأثیر آموزش کاراته قرار می‌گیرند (گروه آزمایش)؛ نسبت به دانش‌آموزان ناشنوایی که تحت تأثیر آموزش مذکور قرار نمی‌گیرند (گروه گواه)؛ از لحاظ آماری تفاوت دارد؟

روش تحقیق

برای بررسی مسأله ضروری بود که قبل از هر اقدامی، ابتدا پرسشنامه «حرمت خود» کوپر اسمیت^۴ که دارای وضعیت مزیت یافته بین فرهنگی است؛ به منظور تعیین سطح حرمت خود همه افراد جامعه در دسترس، در مرحله قبل از ارائه متغییر مستقل به گروه آزمایش، به مورد اجرا گذاشته شود. سپس پرسشنامه مشخصات فردی - خانوادگی، به منظور کسب اطلاع از ویژگیهای خانوادگی، فرهنگی، اقتصادی و سایر مشخصات آزمودنیها به خانواده‌های ایشان ارسال شود که هر دو مورد انجام شد. همچنین پس از تقسیم و گزینش تصادفی گروه آزمایش و گواه، گروه آزمایش جهت مشارکت در فرآیند آموزش کاراته و حضور در کلاس مذکور دعوت شدند. پس از اتمام دوره آموزشی مذکور، مجدداً پرسشنامه حرمت خود کوپر اسمیت اجرا گردید. وجود و یا عدم وجود تفاوت در سطح حرمت خود گروه آزمایش، در قبل و بعد از آموزش و همچنین گروه آزمایش و گواه، مورد مقایسه و بررسی آماری قرار گرفت. توضیح اینکه پرسشنامه حرمت خود کوپر اسمیت

1 - Piaget, j
2 - Hearing Defect
3 - Generic
4 - Cooper-Smith

که دارای پنج خرده مقیاس می‌باشد؛ امکان مشخص کردن زمینه‌ای را که در آن افراد، واجد تصویر مثبتی از خود هستند؛ را فراهم می‌سازد (۱).

در پژوهش حاضر متغیرها به شرح ذیل می‌باشد:

- متغیر مستقل عبارتست از آموزش ورزش رزمی کاراته و از لحاظ نظری مشتعل است بر یک سری تمرینات و مهارت‌های بدنی رزمی که فرد را در جهت دفاع بدون اسلحه از خود، آماده می‌سازد (۷).

- متغیر وابسته، سطح حرمت خود و از لحاظ نظری «حرمت خود» ارزیابی است که فرد از خود دارد. گستره‌ای است که فرد خودش را در آن میدان، توانا، مهم، موفق و با ارزش می‌داند.

حرمت خود، یک قضاوت شخصی از ارزشمندی فرد است که به صورت یک تجربه فاعلی وجود دارد و به صورت رفتار کلامی یا غیر کلامی به دیگران منتقل می‌گردد (۱).

- متغیرهای کنترل عبارت از تراز ذهنی بهنجار و نداشتن عقب ماندگی ذهنی است که همه افراد جامعه مورد پژوهش، طبق بررسی‌ها و توضیح ارائه شده از تراز ذهنی بهنجار برخوردار بوده‌اند.

سن تقویمی، سن تقویمی آزمودنیها در دامنه سنی ۱۹-۱۳ سال قرار دارد.

وضعیت فرهنگی و آموزشی، با تأیید مسؤل مرکز آموزش کلیه این دانش‌آموزان از امکانات آموزشی نسبتاً یکسانی برخوردارند و گروه آموزشی واحدی به طور مشترک به همه افراد مذکور درس می‌دهند. تحصیلات پدران دانش‌آموزان هم در سطح همسانی می‌باشد. جنس، به علت عدم وجود امکانات لازم از قبیل کلاس کاراته برای خانمها، محدودیت زمان اجرای پایان نامه و... اجرای پژوهش حاضر، در گروه دانش‌آموزان دختر مقدور نبود. جامعه مورد مطالعه را کلیه دانش‌آموزان ناشنوا مقطع تحصیلی راهنمایی (سال تحصیلی ۷۵-۷۴) مشهد تشکیل می‌داد. البته کلیه افراد مذکور به تعداد ۹۴ نفر، در مرکز آموزش «سوم شعبان شماره ۱ مشهد» تحصیل می‌کردند. همه آزمودنیها (۹۴ نفر دانش‌آموز ناشنوا) به طور تصادفی انتسابی به دو گروه مجزا تقسیم گردیدند. جهت مشخص شدن گروه آزمایش و گواه، به طور تصادفی اقدام شد.

- برنامه کوتاه مدت آموزش کاراته

شایان ذکر است که در این پژوهش از طرح تجربی حقیقی استفاده شد و از بین طرحهای تجربی، طرح آزمون مقدماتی و نهایی و گروه شاهد با گزینشی تصادفی را انتخاب کرده و به مورد اجرا گذاشتیم. با عنایت به اینکه داده‌ها به صورت فاصله‌ای بدست می‌آیند؛ برای فرضهای پژوهش از آزمون T مستقل استفاده کردیم.

در فرآیند تحقیق تجربی از روشهای آماری به دو صورت توصیفی و استنباطی استفاده شده است. در بحث آمار استنباطی به منظور تحلیل و تفسیر داده‌ها، به فرض توزیع نرمال سطح حرمت خود در جامعه، از آزمون T - استیودنت استفاده می‌شود و همچنین به منظور تعیین سطح ۰/۰۵، از آزمون آماری تی زوج شده^۱ هم استفاده نمودیم.

جدول ۱: جدول زمانبندی آموزش کاراته

ماه اول	نرمش و آماده سازی جسمانی	آموزش ابتدائی ترین فنون پایه	اجرای فنون بطور ثابت
ماه دوم	نرمش و آماده سازی جسمانی	ادامه آموزش فنون پایه	اجرا و تمرین فنون پایه در حرکت
ماه سوم	نرمش و آماده سازی جسمانی	تکمیل فنون پایه	آموزش کاتای ۱ (هیان شودان) ^(۱)
ماه چهارم	نرمش و آماده سازی جسمانی	آموزش ترکیبی فنون پایه	تکمیل و تمرین کاتای ۱
ماه پنجم	نرمش و آماده سازی جسمانی	تمرین ترکیبی فنون پایه و آموزش تکنیکهای نیمه پیشرفته	آموزش کاتای ۲ (هیان نیدان) ^(۲)
ماه ششم	نرمش و آماده سازی جسمانی	آموزش ایپان کومبته ^(۳)	تکمیل کاتای ۲ و تمرین کاتای ۱
ماه هفتم	نرمش و آماده سازی جسمانی	آموزش نیهان کومبته ^(۴)	تمرین بونکای کاتا ^(۵)
ماه هشتم	نرمش و آماده سازی جسمانی	تمرین مبارزه امتیازی در قالب فنون از پیش مشخص شده	تمرین و آموزش کاتای ۳ (هیان-ساندان) ^(۶)

۱- کاتای Hian-Shodan ، عبارت است از اولین فرم و قالب مبارزه با حریفهای خیالی

۲- کاتای Hian-Nidan ، عبارت است از سومین فرم و قالب مبارزه با حریفهای خیالی

۳- Ipan-Komite ، اصطلاحی است ژاپنی و در معنای مبارزه تک ضربه‌ای

۴- Nihan-Komite ، اصطلاحی است ژاپنی و در معنای مبارزه دو ضربه‌ای

۵- Bonkai-Kata ، اجرای عملی فنون کاتا بر روی حریف و در میدان عمل

۶- Hian-Sandan ، عبارت است از سومین فرم و قالب مبارزه با حریفهای خیالی

جدول ۲: الگوی طرح نهایی تحقیق

پس از آزمون	متغیر مستقل	پیش از آزمون	گروه
T2	X	T1	تجربی
T2	-	T1	گواه

یافته‌ها

- مقایسه سطح حرمت خود گروه آزمایش نسبت به قبل و بعد از آموزش کاراته

نمودار ۱، به منظور مقایسه نمرات احراز شده توسط گروه آزمایش، در مراحل پیش آزمون و پس آزمون ارائه شده

است که نشان‌دهنده تفاوت زیاد نمرات احراز شده توسط گروه آزمایش در پس آزمون نسبت به پیش آزمون می‌باشد.

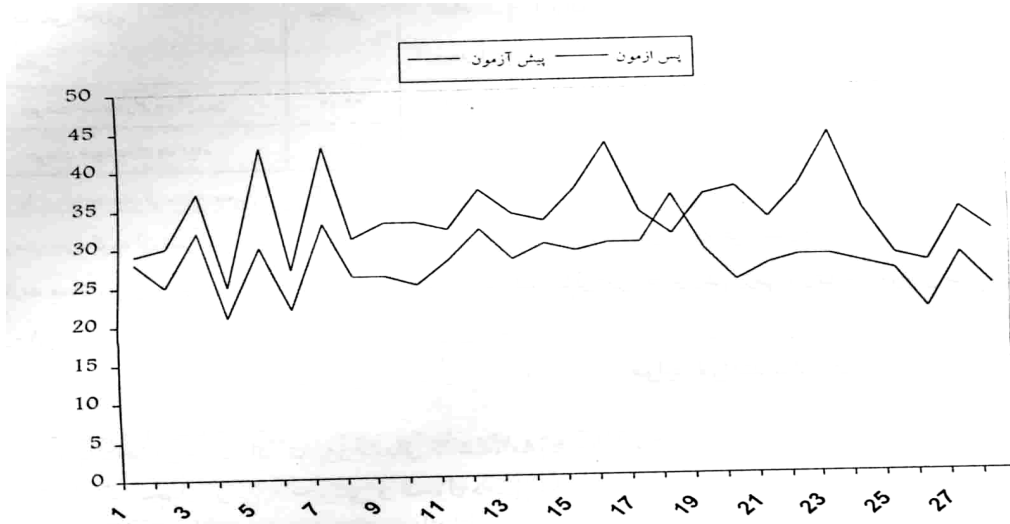
جدول ۳: شاخص‌های آماری گروه آزمایش در پیش آزمون و پس آزمون

شاخص آماری	میانگین	تعداد آزمودنیها	انحراف معیار	خطای استاندارد	درجه آزادی	T مشاهده شده	سطح معنی داری T
حرمت خود در پیش آزمون	۲۸	۲۸	۳/۷	۰/۰۷	۲۷	۷/۳۶	*
حرمت خود در پس آزمون	۳۵/۱۷	۲۸	۴/۳	۰/۸۱			P < ۰/۰۵

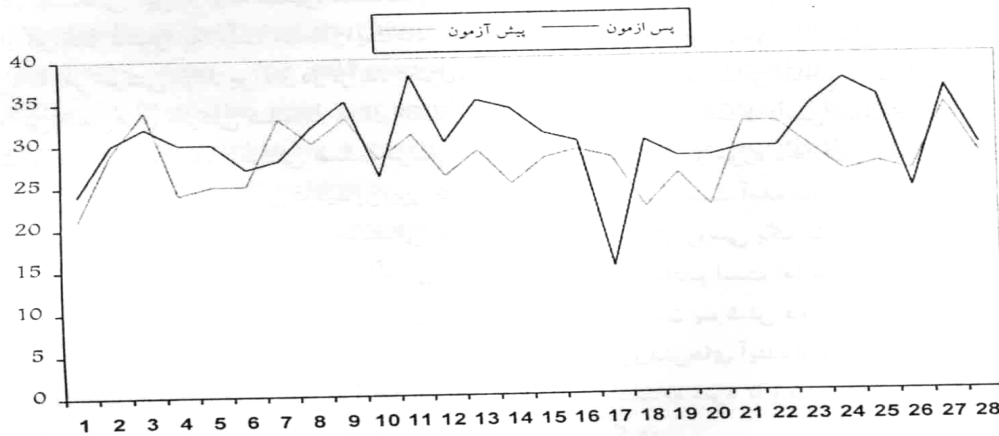
* با توجه به اینکه $P < ۰/۰۵$ می‌باشد با احتمال بسیار بالایی می‌توان ادعا کرد که ورزش رزمی کاراته موجب افزایش سطح حرمت

خود گروه آزمایش شده است. در تحلیل نتایج مشخص است که اثر ورزش رزمی کاراته نه تنها در سطح ۰/۹۵، بلکه در سطح ۰/۹۹

معنی دار است و می‌توان گفت که نتایج از رد فرض صفر و پذیرش فرض آماری دارند.

نمودار ۱: نمرات احراز شده توسط گروه آزمایش در پیش از موزن و پس از موزن

نمودار ۲: نمرات احراز شده توسط گروه گواه در پیش از موزن و پس از موزن

جدول ۴: شاخص‌های آماری گروه آزمایش و گواه در پس‌آزمون

شاخص آماری متغیر	میانگین	تعداد آزمودنیها	انحراف معیار	خطای استاندارد	درجه آزادی	T مشاهده شده	سطح معنی داری T
حرمت خود در گروه آزمون	۳۵/۱۷	۲۸	۴/۳	۰/۸۱	۷۳	۳/۷۴	* P < ۰/۰۵
حرمت خود در گروه گواه	۳۰/۹۳	۴۷	۴/۳	۰/۷۳			

*- با توجه به مقدار سطح معنی داری T و $P < ۰/۰۵$ ، با احتمال بسیار بالایی می‌توان ادعا نمود که پس از اتمام دوره تمرینی ورزش کاراته، سطح حرمت خود گروه آزمایش بسیار بیشتر از سطح حرمت خود گروه گواه می‌باشد. در نهایت عدم تفاوت دو گروه، قبل از ارائه متغیر مستقل و از طرفی تفاوت همان دو گروه پس از ارائه متغیر مستقل، توجه ما را به نقش مؤثر تمرینات ورزش رزمی کاراته در افزایش سطح حرمت خود معطوف می‌سازد.

بحث

همه یافته‌ها در جهت اثبات پژوهشهای گذشته، مؤید این نکته‌اند که تحویل روانی - حرکتی و تحویل ذهنی در تعامل‌اند؛ همچنین بازی به عنوان فعالیت حرکتی در تحویل ذهنی کودک، نقش حیاتی دارد که اثرات آن در زندگی و رفتار آدمی مشهود است (۱۱). باید گفت که در ارزیابی اولیه آماده‌سازی جسمانی قبل از ارائه متغیر، مشخص شد که تعدادی از کودکان ناشنوا به علت محدودیت‌های عدیده اجتماعی، به فقر حرکتی مبتلا بوده و در فرآیند تحویل، دچار اختلال و بی‌نظمی‌های حرکتی شده‌اند. حال آنکه پس از ارائه متغیر مستقل، اختلالهای حرکتی عمده، مرتفع شد. همه نتایج حاصل از این بررسی تأکید بر این نکته است که امروزه تمرینات ورزشی و فعالیت‌های جسمانی به گونه‌ای فزاینده، به عنوان وسیله‌ای برای افزایش و تأمین سلامت روانی، به خوبی پذیرفته شده است (۱۳). نتیجه دیگر حاصل از این بررسی این است که اجرای برنامه‌های ورزشی متوالی و منظم، بالاخص همراه با دانش‌آموزان عادی، نه تنها بر سطح حرمت خود دانش‌آموزان ناشنوا می‌افزاید؛ بلکه با عنایت به وجود ویژگی دقت دیداری زیاد و همچنین حافظه دیداری قوی در این دانش‌آموزان، آنها در امور ورزشی (بالاخص کاراته) توفیق مطلوبی خواهند داشت؛ در حالی که در بسیاری موارد خواهند توانست با افراد عادی به رقابت بپردازند.

پیشنهادات

- پیشنهاد می‌شود که در تحقیقات آینده، جهت دستیابی به نتایج فراگیر و کاملاً تعمیم‌پذیر، از نمونه‌های گسترده کودکان ناشنوا، استفاده شود.
- پیشنهاد می‌شود که آیندگان، بررسی خود را در فراخنای گسترده‌تری در سطح زیر مقطع تحصیلی راهنمایی تا فراسوی آن مورد بررسی قرار دهند که رابطه خصیصه‌های مربوطه در سایر مقاطع تحصیلی هم آشکار گردد.
- از لحاظ تأمین جامعیت نتایج ضروری است؛ این بررسی در مورد دختران ناشنوا نیز به عمل آید تا بتوان از نتایج بدست آمده سود جست.

۴) بررسی یک مؤلفه در میدان شکل‌گیری شناخت، اگر چه مغتنم است اما نمی‌تواند به زاویه‌های گوناگون این میدان پوشش دهد. بنابراین پیشنهاد می‌شود که در پژوهش‌های آینده از منظومهٔ متکثری از مؤلفه‌های شناختی استفاده شود تا وضع روانی کودکان ناشنوا، دقیق‌تر ترسیم گردد.

از آنجا که حرمت خود یک فرد، با بسیاری از خصیصه‌های دیگر توأم است؛ به عنوان مثال می‌توان انتظار داشت؛ آنهایی که حرمت خود پایین دارند؛ هیجانهای منفی بیشتری مثل افسردگی، از خود نشان دهند (۱۳). برعکس آنهایی که از خود ارزنده سازی بالایی، برخوردارند؛ اغلب از لحاظ تحصیلی وضع بهتری دارند. سازمان آموزش کودکان استثنایی می‌تواند با بکارگیری آموزش ورزش رزمی کاراته در مدارس ناشنوایان، موجبات افزایش سطح حرمت خود این دانش‌آموزان را فراهم آورد. لذا به این منظور می‌تواند کلاسهای آموزشی کاراته، جهت مربیان ورزش مدارس ناشنوایان برگزار کنند؛ سپس در ساعات ورزشی مدارس و یا حتی ورزشهای صبحگاهی به ارائه خدمات آموزش ورزش مذکور پردازند.

همچنین پژوهنده به این استنباط رسیده است که در زمان یکپارچه‌سازی دانش‌آموزان ناشنوا با افراد عادی، در آموزش ورزش کاراته توفیقات بیشتری احراز شده است. لذا سازمان آموزش کودکان استثنایی می‌تواند با هماهنگی سازمان تربیت بدنی، برای تنظیم و اجرای برنامه یکپارچه‌سازی آموزشی، ابتدا در محیطهای ورزشی که امکان اجرای برنامه مذکور فراهم می‌باشد؛ اقدام عملی نماید.

Abstract

Study of the Correlation of Karate and Self-respect in Deaf Students

This empirical research was conducted to find an applied pathological way in the realm of exceptional children in general and the deaf in particular. It was hypothesized that the participation of the deaf students in learning karate would enhance their self-respect. 94 deaf students from a guidance school were selected. Cooper-Smith Self-respect test was used to collect the data. The findings indicated that their self-respect had improved in comparison with the past. Also, the self-respect of the cases was found to be significantly different from the post-test results of the control group. Therefore, it was concluded that learning a martial art such as Karate positively enhanced the self-respect in deaf students.

Key Word : Karate ; Self-respect ; The Deaf .

منابع

- 1- Alice Mchale Susal, Groigh and Edward. N. "Self - Esteem enhancement with children and adolescent" New york Pergamon press. 1988.
- 2- Bendar, Richard, L, Wells, L, Wells, M, Cawing, Peterson Scott. "Self - Esteem-paradoxes & and innovation in clinical theory and Practice " Washington, D. C. American Psychological Association. 1989.

۳- منصور، محمود و دادستان، پریخ. روانشناسی بالینی. تهران: انتشارات ژرف. ۱۳۷۱.

- ۴- دادستان، پیررخ. روانشناسی مرضی تحوّل. تهران: انتشارات ژرف. ۱۳۷۰.
- ۵- شیولسون، ریچارد. استدلال آماری در علوم رفتاری. ترجمه: علیرضا کیامنش. تهران: مؤسسه انتشارات جهاد دانشگاهی. جلد اول. ۱۳۷۰.
- ۶- محمدی، علی. گوش، گلو، بینی. تهران: مرکز نشر. ۱۳۷۰.
- ۷- کاناواوا، هیروکازو. روشهای مبارزه در کاراته. ترجمه: محمد پورغلامی. تهران: نشر هنرهای رزمی. ۱۳۶۷.
- ۸- مای لی، ر. شخصیت. ترجمه: منصور، محمود. تهران: انتشارات دانشگاه تهران. ۱۳۷۲.
- ۹- منصور، محمود. احساس کهنتری. تهران: انتشارات دانشگاه تهران. ۱۳۶۹.
- ۱۰- شیولسون، ریچارد. استدلال آماری در علوم رفتاری. ترجمه: علیرضا کیامنش. تهران: مؤسسه انتشارات جهاد دانشگاهی. ۱۳۷۰.
- ۱۱- افروز، غلامعلی. مقدمه‌ای بر روانشناسی آموزش و پرورش کودکان استثنایی. تهران: انتشارات دانشگاه تهران. ۱۳۷۱.
- ۱۲- جباری، حسین و آرین خو، علی. کاراته از بدو تولد تا تکامل. تهران: انتشارات علم و ورزش. ۱۳۶۶.
- ۱۴- هومن، حیدرعلی. پایه‌های پژوهش در علوم رفتاری. تهران: انتشارات پیک فرهنگ. ۱۳۷۰.